

4. Ярмол Л.В. Теоретико-правові аспекти юридичного механізму забезпечення свободи вираження поглядів журналістами. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 801. С. 76-80.
5. Бочарова Н.В. Соціально-правовий механізм забезпечення прав людини: до питання про зміст та структуру поняття. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 33 (1). С. 11-13.
6. Онищенко С.М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2019. 220 с.
7. Домбровська С.М. Механізми забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». 2015. Т. 254. Вип. 242. С. 28-32.
8. Севостьянова Н.І. Сутність елементів структури соціального забезпечення публічної служби України. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2017. № 2 (34). С. 75-82.

УДК 349.2

Шаповалова К. Г.,

доктор філософії, Начальник юридичного
управління Головного управління
Держгеокадастру у Полтавській області

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сутність соціального захисту державних службовців в сучасних умовах інформаційних комунікацій та євроінтеграції України. Наведено авторське поняття даного правового явища. Деталізовано зміст правової природи соціального захисту державних службовців в сучасних умовах інформаційних комунікацій та євроінтеграції України.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне законодавство, державний службовець, інформаційні комунікації, євроінтеграція.

In the article the essence of social protection of civil servants in modern conditions of information communications and European integration of Ukraine is analyzed. The author's concept of this legal phenomenon is given. The content of the legal nature of social protection of civil servants in modern conditions of information communications and European integration of Ukraine is detailed.

Key words: social protection, social legislation, civil servant, information communications, European integration.

Виконання державою своєї соціальної функції, належне здійснення правопорядку, проведення оборонних заходів, налагодження дипломатичних зв'язків залежить від того наскільки якісно виконують покладені на них обов'язки державні службовці. Напрямок євроінтеграції вказує на підвищення ролі державного службовця, як особи, що надає послуги населенню від імені держави, що налагоджує довірительні відносини між ними, довіру соціуму до влади. Водночас, не слід й ігнорувати особисті та соціальні потреби державного службовця, які може забезпечити лише держава за допомогою соціального захисту. Тобто, соціальний захист державних службовців виступає, як інструментом забезпечення належного виконання державною, покладених на неї завдань та функцій, так й забезпечення належного рівня добробуту для самого державного службовця.

На сьогодні, тлумачення поняття соціального захисту державних службовців, як і визначення його ознак є доволі дискусійним питанням, що відображає перехід від радянського розуміння ролі держави в соціальному захисті та управлінні державною службою до європейського. Тому, надання трактування соціальному захисту державних службовців із урахуванням останніх

тенденцій європейської практики слугуватиме основою для кращого розуміння його призначення та ролі в сучасній соціальній політиці та державному управлінні. Встановлення ознак соціального захисту надасть можливість краще розуміти, які методи правового регулювання мають бути застосовані та, які засоби втілення є доречними та найбільш ефективними, що особливо стосується інформаційних технологій.

Значний вклад у дослідження питання поняття та ознак соціального захисту було здійснено наступними науковцями: В.А. Багрій, В. В. Безусий, О. Ю. Болда, О. В. Бурлака, О. П. Демченко, М. М. Довга, І. О. Доценко, М. І. Карпа, А. Г. Колосюк, М. І. Копетюк, І. П. Кринична, Р. П. Луцький, Г. Й. Михайлишин, Н. Є. Муромець, Т. І. Павлюк, С. М. Смачило, М. В. Туленков. Проте, євроінтеграційний контекст та застосування інформаційних комунікацій в соціальному захисті державних службовців є малодослідженими.

Розуміння поняття соціального захисту, у тому числі, державних службовців різняться, як у законодавця, так й у вчених. Така ситуація пояснюється неоднаковим застосуванням даних термінів у законодавстві, а також його впливом на різні сфери життя людини (економічну, політичну, соціальну), що дозволяє науковцям розглядати соціальний захист із різних позицій. Досліджуючи поняття соціально-правового захисту Й. Г. Михайлишин пропонує тлумачити його, як систему із заходів та інститутів, що створені державою щодо соціального захисту та направлені на забезпечення добробуту громадян згідно з дійсними суспільними умовами та здійснення регулювання відносин на основі законодавства» [1, с. 50].

Тобто, суб'єктом проведення соціального захисту є держава, що не завжди відповідає законодавству. Так, саме на державному рівні встановлюються нормативно-правові акти у сфері соціального захисту. Разом з тим, кошти на соціальний захист виділяються й із місцевих бюджетів, як у випадку із медичними закладами. Така ситуація відповідає обраному напрямку євроінтеграції, складовою якої є децентралізація та збільшенню повноважень органів місцевої влади.

В той же час, соціальний захист, як гарантоване право кожної людини, а не лише громадянина, має бути забезпеченим, а отже видатки з державного бюджету на соціальну допомогу, пенсії мають бути захищеними. Це ж стосується заробітних плат, соціально-побутового забезпечення державних службовців. Погоджуємося із зауваженням про дійсність суспільних умов, адже коли соціальний захист не відповідає їм, то він фактично не виконує свого призначення й функцій.

На думку М. І. Копетюк, соціальний захист варто розглядати у вузькому та широкому розумінні. Відповідно до вузького розуміння, соціальним захистом є багаторівнева система, складної структури (соціальне страхування, забезпечення, стандартизація, гарантії), втілення якої забезпечує держава для населення, складові взаємодіють між собою, сприяючи ефективному функціонуванню механізму соціального захисту. Згідно з широким розумінням, соціальним захистом є система із соціальних та економічних прав, свобод й обов'язків, що закріпленні державою та, які реалізуються в ході соціальної політики задля надання кожному на основі рівності можливості вільно розвиватися через забезпечення гідного рівня життя та соціальної справедливості [2, с. 68].

Використання широкого підходу ускладнює встановлення відмінностей між правом на соціальний захист та соціальними правами загалом, а заходи з соціального захисту із соціальною політикою держави. Щодо вузького підходу, то уточнення потребують умови та підстави, що спонукають до втілення соціальних гарантій та забезпечення, як і мета його проведення. Так, соціальний захист включає дії щодо попередження соціального ризику та допомоги у випадку його настання. Розуміння соціального ризику, як події, що потенційно може завдати шкоди економічним, соціальним та природним правам людини є основою для застосування соціального захисту, адже робить таке обґрунтованим. Для державних службовців соціальний захист охоплює більшу кількість соціальних прав у порівнянні з іншими працівниками, адже основним способом подолання соціальних ризиків є надання матеріальної допомоги, яке для них може здійснити виключно держава. Водночас, слідуючи європейським тенденціям, соціальний захист має поширюватися не лише на захист від соціальних ризиків, що мають фізичні прояви, але й від психологічної шкоди.

Н. Є. Муромець, також, пропонує розглядати поняття у широкому та вузькому сенсі. Широкий сенс полягає у виявленні напрямів соціального захисту різних верств населення із урахуванням особливостей їх проживання. Вузький сенс полягає у забезпеченні стану захищеності згідно з соціально-економічною політикою та чинною нормативно-законодавчої бази щодо соціальних гарантій та пільг [3, с. 107].

Такий підхід відображає економічну сутність соціального захисту, висвітлює важливість наявності матеріальних ресурсів для проведення соціального захисту. Разом з тим, недостатньо приділено уваги правовому забезпеченню соціального захисту, що складається не лише із гарантій та пільг, але й гарантує можливість проведення соціальної політики, її вірну та впорядковану реалізацію. В контексті соціального захисту державних службовців, економічний підхід доцільно застосовувати під час виявлення реальних умов ринку праці та обчислення можливостей держави з метою надання належного рівня соціального захисту.

Комплексний підхід пропонує застосовувати Т. І. Павлюк, визначаючи соціальний захист, як систему економічних, соціальних та правових відносин щодо управління соціальними ризиками, ліквідації наслідків, які є небажаними та гарантування належного рівня життя за допомогою соціального забезпечення, соціальної допомоги та соціального страхування» [4, с. 250]. Далеко не всі соціальні ризики піддаються управлінню та потребують захисту. До прикладу, вчинення корупційного правопорушення державним службовцем та наступне позбавлення премії є соціальним ризиком за змістом, однак здійснюється за волею державного службовця й не потребує державної допомоги. Спірним є і направленість соціального захисту на забезпечення належного рівня життя, що в більшій мірі здійснюється за допомогою трудових гарантій, коли соціальний захист допомагає забезпечити безпечні та комфортні умови проживання та праці для державного службовця.

А. Г. Колосюк вважає, що соціальним захистом є система економіко-правових заходів, які спрямовані на покращення добробуту незахищених груп суспільства через надання пільг, допомог, субсидій та соціальних послуг та можливість додаткового заробітку задля підтримки такого населення та підтримання умов самодостатності їх фінансового аспекту, а також досягнення кінцевої мети у зменшенні соціальної напруги серед населення [5, с. 68]. Досягнення мети зменшення рівня соціальної напруги є важливим й для соціального захисту державних службовців, адже це безпосередньо визначає довіру до них від населення, а також зменшує ризик вчинення корупційного правопорушення. Особливістю правового регулювання державних службовців є заборона додаткового заробітку, а тому значення соціального захисту зростає ще більше.

Можливо резюмувати, що соціальний захист — це системна діяльність органів публічної влади щодо допомоги суб'єктам права у випадку настання соціального ризику шляхом мінімізації ймовірності його настання чи негативних наслідків від такого з метою гарантування реалізації соціальних прав та створення безпечних та комфортних умов праці та життя. В той же час, соціальний захист державних службовців значно відрізняється від загального, адже роль держави у такому є збільшеною. Крім того, соціальний захист державних службовців переживає трансформацію внаслідок проведення реформ, все більшого застосування інформаційних технологій та імплементації європейських стандартів.

Тому, І. П. Кринична пропонує об'єднати соціальний захист та забезпечення державних службовців в межах одного правового явища та тлумачить його, як сукупність організаційних, правових, технічних та економічних заходів, що охороняють, підтримують, запобігають порушенню прав, відновлюють соціальні стандарти життя державних службовців після настання соціального ризику задля компенсації шкоди чи запобігання такій. Соціальний захист створює безпечне середовище для державного службовця [6, с. 177].

Слід уточнити, що безпечне середовище передбачає не лише фізичну безпеку, але й психологічну, що визначає дотримання рівності на державній службі, відсутність дискримінації чи мобінгу за будь-якою із ознак. Погоджуємося із автором щодо поєднання соціального захисту та забезпечення для державних службовців в межах одного процесу, адже такий здійснюється державою та спрямований на забезпечення таких же умов реалізації соціальних прав державними службовцями, як особами поза державною службою. Проте, для ефективного соціального захисту, встановлення зв'язку між соціальним страхуванням та соціальним забезпеченням, виплатою соціальної допомоги чи пенсії державним службовцям необхідною є наявність системи, а не сукупності дій, яка до того ж має бути логічно упорядкованою та передбачати застосування найбільш новітніх методів й способів соціального захисту.

М. І. Карпа вважає, що соціальний захист для державних службовців полягає у застосуванні нормативно визначених економічних, соціальних та організаційних мір, що спрямовані на забезпечення реалізації загальних прав та обов'язків державного службовця та ефективне виконання ним посадових обов'язків, підвищення професійного та творчого потенціалу [7, с. 11].

Тобто, соціальний захист проводиться для державного службовця та членів його сім'ї протягом усього часу перебування на посаді та після виходу на пенсію. Держава реалізує заходи соціального захисту, як роботодавець, тобто виплату заробітної плати, премій, соціально-побутового забезпечення. Однак, особливістю таких заходів є чітке законодавче закріплення порядку та розміру виплат, тобто відсутні договірні засади. Крім того, соціальний захист держава та органи місцевого самоврядування для державних службовців забезпечують не нижчий, ніж для інших громадян, що визначає право на безкоштовну освіту на медичне обслуговування, користування комунальними й державними послугами, пенсійне забезпечення, допомогу у зв'язку з інвалідністю. В той же час, існує спеціальний соціальний захист щодо відшкодування коштів на відрядження, користування службовим житлом державними службовцями. Така ситуація визначає значно більший обсяг заходів соціального захисту, його відмінні завдання.

Тож, можливо дійти висновку, що соціальний захист державних службовців — це системна, упорядкована та правова діяльність вповноважених органів публічної влади щодо гарантування безпечних й комфортних умов праці, соціально актуального рівня матеріального забезпечення державного службовця та захисту його від соціальних ризиків шляхом використання економічних, техніко-інформаційних та організаційних засобів й з метою створення та підтримання мінімально допустимого, однак конкурентоспроможного рівня благополуччя державного службовця та членів його сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михайлишин Г. Й., Довга М. М. Категорія соціально-правового захисту соціальному забезпеченні сім'ї. URL: <https://cutt.ly/zjI9BFW>
2. Копетюк М. І. Нормативно-правові аспекти визначення понять "соціальний захист" і "соціальне забезпечення". Історико-правовий часопис, 2019. № 1. С. 66-69
3. Муромець Н. Є., Болда О. Ю. Поняття соціального захисту та його структура в Україні. Молодий науковець, 2017. № 12 (52). С. 105-108
4. Павлюк Т. І., Демченко О. П. Соціальний захист – складова частина соціальної політики. Приазовський економічний вісник, 2019. № 2 (13). С. 246-250
5. Колосюк А. Г. Соціальний захист та соціальне забезпечення населення в умовах карантину: теоретичний аспект. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2020. № 2. С. 64-71
6. Кринична І. П. Нормативно-правові засади функціонування соціального захисту державних службовців, як особливої категорії громадян в Україні. Актуальні проблеми державного управління, 2013. Вип. 1. С. 176-179
7. Карпа М. І. Визначення основних аспектів статусу службовця у сфері державної служби. Демократичне врядування, 2014. № 13. С. 1-13